

KAMUSAL ALAN - KULLANICI İLİŞKİSİ: YENİ CAMİ - MISIR ÇARŞISI VE ÇEVRESİ

RELATIONSHIP BETWEEN PUBLIC SPACE AND USERS: NEW MOSQUE - SPICE BAZAAR DISTRICT

Hande APAK* - Yağmur ERTEMİR** - Ebru ERDÖNMEZ***

Makale Bilgisi

Article Info

Başvuru: 30 Mart 2017

Received: March 30, 2017

Hakem Değerlendirmesi: 4 Nisan 2017

Peer Review: April 4, 2017

Kabul: 5 Mayıs 2017

Accepted: May 5, 2017

DOI Numarası: 10.22520/tubaked.2017.15.009

DOI Number: 10.22520/tubaked.2017.15.009

Özet

Bireyin içerisinde bulunduğu çevre olarak fiziksel ve sosyal çevre, mimari mekân tasarımı içinde iç ve dış mekân yaşantısı olarak görülmektedir. Buna bağlı olarak dış mekân kalitesi, bireyin toplum ve çevre ile olan ilişkisi bağlamında kamusal alan yaşantısını etkilemektedir. Kamusal alanlar toplumun sosyalleşme alanları, günlük yaşantılarını geçirdikleri mekânlar veya belirli zamanlarda (bayram, etkinlik vb.) toplanılan alanlar olarak düşünülebilir. Kamusal alanda mekan kalitesi araştırmasını amaçlayan bu çalışmada İstanbul Eminönü'nde yer alan Yeni Cami ve çevresi, Eminönü Meydanı, Mısır Çarşısı ve Mahmutpaşa bölgesi incelenmiştir. Yöntem olarak alan araştırması, literatür taraması ve anket çalışması kullanılmıştır. Eminönü bölgesindeki çalışma alanının konumu, tarihi değişimi, fiziksel yapısı incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda çalışma alanında yapılan anketler değerlendirilerek kamusal alan ve kullanıcı ilişkisinin ortaya konması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eminönü meydanı, Mısır Çarşısı, Yeni Cami, Kamusal Alan, Mekân Kalitesi.

* Y. Mim., Yıldız Teknik Üniversitesi, e-posta: handeapak1@hotmail.com

** Mim., İstanbul Teknik Üniversitesi, e-posta: dertemir@gmail.com

*** Doç. Dr., Yıldız teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, e-posta: e.erdonmez@gmail.com

ve çarşılar da yoğun bir alanı kaplamaktadır¹¹. Büyük vakıfları kuran hayır sahipleri hem eserlerinin gelecekteki bakımları için gelir sağlamak, hem de eserlerinin etrafında bir canlılık yaratarak cemaat toplamak için iki veya tek dizi kemerli dükkândan meydana gelen arastalar yaparak kentsel mekanların oluşumları güçlendirmiştir¹².

Fatih Camii yakınında Saraçlar Çarşısı, Süleymaniye’de Tiryaki Çarşısı, Sultanahmet Camii’nin deniz tarafında Sipahiler Çarşısı, Yeni Valide Camii’nin baharatçılar pazarı olan Mısır Çarşısı bu çarşıların başlıca örnekleri olarak gösterilebilir. Mısır Çarşısı’nın bulunduğu Eminönü sahil kısmı, Bizans devrinden itibaren yoğun bir kamusal alan olma özelliği göstermektedir.

Osmanlı döneminde Eminönü Meydanı’nın mimari karakterinin değişmesinde Sirkeci Garı’nın yapılması, Dördüncü Vakıf Han ve Postane gibi yapılar ile Sultan I. Abdülhamid döneminin ticari yapılarının da etkisi olmuştur. Ancak Eminönü’nün 19. yüzyıldaki fiziki yapısı, asıl cumhuriyetin ilanından sonra, özellikle vali ve belediye reisi Lütfi Kırdar zamanında (1938-1949) değişmeye başlayarak kentsel mekan zedelenmiştir (Şek. 2).

Eminönü’nün eski silüeti bir ölçüde 1986 yılına kadar korunmuşsa da 1984-89 yılları arasında, Haliç uygulamaları sırasında Yemiş İşkelesi ve çevresi tamamen ortadan kaldırılmıştır. 1980’li yıllarda ise meydana yapılan yaya köprüleri semtin eski karakterini bozarak kamusal mekanları büyük ölçüde olumsuz yönde etkilemiştir. Günümüzde merkezi iş alanı olarak önemli bir konumu olan Eminönü’nde ticari aktivitelerin çoğalması ile mahallelerdeki yerleşik nüfusun sayısı azalmaya, ticari işyerleri sayısının artmasına neden olmuştur. Bununla beraber tarih boyunca merkezi bir kamusal alan olan Eminönü’nde bulunan tarihi eserlerin varlığı ile ticaretin yanısıra turizmin de geliştiği gözlenmektedir (Foto. 1-6).

Çalışma alanının kapsadığı, 1922 yılındaki Rüstem Paşa Mahallesi, içine Çelebi oğlu Alaettin, Hacı Mustafa Mahalleleri ile Şeyh Mehmet Geylani Mahallesi’nin bir kısmını alarak, günümüzde daha geniş bir alana yayılmıştır. Rüstem Paşa Mahallesi kuzeyde Haliç, doğuda Yeni Cami Caddesi, güneyde Hasırcılar ve Vasıf Çınar Caddesi, batıda Uzun Çarşı Caddesi ile sınırlıdır. Tarihi Yarımada’nın Haliç silüetinde önemli bir yere sahip olan Yeni Cami ve Rüstem Paşa Camileri bu mahallede bulunmaktadır (Şek. 3). Ragıp Gümüşpala Caddesi’nin güneyindeki hanlar, dükkanlar, seyyar satıcılar bölgenin ticari karakterini yansıtmaktadır¹³.

¹¹ İstanbul Ansiklopedisi 1994.

¹² Kuban1993.

¹³ Sefer / Ahunbay 1998.

Şekil 1 - İstanbul Bilad-ı Selâse haritası, 1333/1917 (İ.B.B. Atatürk Kitaplığı) / The map of Istanbul Bilad-ı Selase

Şekil 2 - Pervititch haritasının günümüzdeki hali ile çakıştırılması / Superpose of pervititch maps with current map

Abstract

The physical and social environment that the individual is in contact is seen as an indoor and outdoor experience in architectural space design. Accordingly, outdoor quality influences the public space experience about the relationship between the individual and the society and the environment. Public spaces can be thought of as community's socialization areas, spaces where they spend their daily lives, or spaces where they gather at certain times (holidays, events, etc.). In this study, aiming to examine the quality of the public space, New Mosque and its vicinity in Istanbul Eminönü, Eminönü Square, Spice Bazaar and Mahmutpaşa regions have been examined. Site survey, literature survey, and questionnaire have been used as methods. The location, historical change, and the physical structure of the investigation site in Eminönü region have been examined. As a result of the study, it is aimed to reveal the relation between the public space and the user by evaluating the results of the survey made in the study area.

Keywords: Eminönü Square, Spice Bazaar, New Mosque, Public Space, Space Quality.

Giriş

“Kamusal alanın”, kentsel gelişmeleri ve değişimlerini, toplumsal değişimleri anlatan çalışmalarda farklı tanımları bulunmaktadır. Bununla birlikte yapılan tartışmaların 1980’lerin sonu ile 1990’ların başlarında oldukça yoğun şekilde yer aldığı görülmektedir. Kentsel mekanlar “insanların normal günlük rutinlerinde ya da dönemsel şenliklerde (festival, bayram) fonksiyonel ve törensel aktiviteleri gerçekleştirdikleri, toplumu birbirine bağlayan ortak bir zemin” olarak nitelendirilebilir¹.

Kamusal alanlar şehirlerin en önemli unsurunu oluşturmaktadırlar. Kentlinin sosyalleşme alanlarıdır. Kentsel mekanların kalitesi o şehirdeki kentsel yaşam kalitesinin ne derece olduğunu ölçmektedir, Cattell et al (2008)’de “Kamusal alanlar yalnız fiziksel öğelerin aktivitelerinde değil aynı zamanda geçmiş zamandan izler taşımaktadır ve kente kimlik kazandırmakta ve mekanın hissedilmesini sağlamaktadır. Kentsel mekanın başlıca rolü insanın temel ihtiyacı olan sosyal yaşamı canlandırmasıdır. Ek olarak, bu alanlar demokrasinin yapı taşıdır, asıl önemli olan ise mekan hissini geliştirmeleridir.” Bu bağlamda duyarlı, anlamlı ve demokratik olarak kamusal yaşamda insanın temel ihtiyaçlarına cevap vermektedir ve tüm grupların erişebildiği demokratik alanlardır².

Bir diğer tanım ise Habermas tarafından 2010’da yapılan; “Kamusal alan ortak çıkarın ve gerçeğin konuşularak elde edildiği bir alandır” şeklindeki tanımdır. Bu alan özgürlüklerin alanıdır. Bu alanlarda kişiler düşüncelerini özgürce ifade edebilmelidirler. Habermas’ın tanımı ise “Kişilerin ortak bir mesele hakkında fikir alış verişinde bulundukları, rasyonel bir tartışma içine girdikleri ve bu tartışma neticesinde o mesele hakkında ortak bir kanaati yani “kamuoyunu” oluşturdukları mekanların tanımlandığı yaşam alanı olarak tanımlanmaktadır³.

Kentsel mekanlarda var olan bireyler, kendi özel alanlarından ayrılıp, diğer herkes ile paylaşacakları bu ortak alana girmiş olurlar ve “herkese açık” olma niteliğine sahip, bireylerin “yüz yüze geldiği” ve “sosyalleşebildiği” alanlarda bir araya gelmiş olurlar⁴.

Kamusal alanlara erişilebilirlik de oldukça önemli bir etkidir. Erişilebilirlik bu alanların herkes için olması gerektiğinin önemli bir göstergesidir. Bu sayede gündelik yaşamda kullanıcılar fikirlerini özgürce paylaşabilecekleri, kültürel ve sosyal iletişim içine

girebilecekleri mekânlar ortaya çıkmış olacaktır. Buradan da anlaşılacağı üzere, kentsel mekanlarda toplumsal yaşamın mekana yansması söz konusudur. Bu açıdan bakıldığında kavramsal anlamdaki kamusal alandan ve bunun mekandaki yansması olarak kentlerde yer alan fiziksel mekanların varlığından söz etmek mümkündür ve bu ikisi birbirinden ayrı düşünülmemelidir⁵.

İnsanların kullandığı ilk kamusal mekanlardan biri olan meydanlar, tarihsel süreçte üstlendikleri farklı işlevlerle kentsel yaşamın önemli bir parçası haline gelmişlerdir, kente anlam yükleyerek, kimlik kazandırıp kentin “hayat”ları olmuşlardır⁶. Meydanlar, kentsel dokuda odak noktalarını tanımlar ve toplanma mekanlarını oluşturmaktadırlar. Bu nedenle, meydanlar kentte sürekli yaşayan nüfusun ve kenti geçici bir süre için ziyaret eden kişilerin birbirleriyle ve paylaştıkları kent ile ilişki kurmasını sağlamaktadır. Kent halkının eşitçe kullanabileceği mekanları oluşturan meydanlar aynı zamanda çeşitli etkinlikler için ortak bir platform olmaktadır.

Kent için önemli kamusal alanların kullanımında mekânsal kalitenin etkisi büyüktür. Bu çalışma kapsamında Eminönü’nde yer alan Rüstempaşa Mahallesi’nin sınırları içinde bulunan Yeni Camii ve çevresi, Eminönü Meydanı, Mısır Çarşısı ve Mahmutpaşa’nın kamusal alanlardaki mekânsal kalitenin ölçülmesi amacıyla incelenip alan çalışması ile değerlendirilmesinin yapılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda Eminönü bölgesindeki çalışma alanının konumu, tarihi değişimi, fiziksel yapısı incelenmiş, çalışma alanında yapılan anket sonuçları değerlendirilmiştir.

Kent Meydanı Tanımı

Meydanlar araştırmacılar ve kent bilimcileri tarafından farklı açılarda tanımlanmıştır. Kentsel mekânlarda oluşturulmuş yoğun aktivite odakları Lynch’e göre meydan tanımlamasıdır. Norberg Schulz (1971); mimari mekânı içinde yaşayan kullanıcıların fizyolojik, psikolojik ve toplumsal gereksinimlerini karşılayan bir uzay parçası, bir boşluk olarak tanımlamaktadır. Krier (1979) ise meydanın; agora, forum, manastır avlusu (cloister), cami avlusu gibi bazı kutsal yerlerin de bu göstergeden uyarlandığını düşünür ve gelecekteki meydanlarda olabilecek gelişmeler için bu gibi sembolik örneklerin “bir model” oluşturduğunu öne sürmektedir. Von Meiss (1990) ’de mimari mekânın oluşumunu, “nesnelerin ya da sınırların birbirleriyle olan ilişkisinden ve nesnenin kendisinin bir özelliğinin olmadığını fakat sınırların tanımlandığı yüzeylerden doğmuş” olarak tanımlar. Kuban (1993), mimari mekânın,

¹ Kostoff 1999.

² Cattell vd. 2008.

³ Habermas 2010.

⁴ Erturan 2011.

⁵ Göktürk 2008.

⁶ Apak vd. 2015.

onun biçimsel olduğu kadar insan yaşamına ilişkin özelliklerini de içermesi gerektiğini ve mekânın hareketle, ışıkla var olabileceğini bu niteliklerle beraber ele alınması gerekliliğini vurgulamaktadır. Moughtin (2003), meydanın (piazzanın) “mevcut planının, varolan topografik özellikler ile yüksek önem taşıyan, koruma ve kalıcılık isteyen binalar, anıtlar, yol yapım çalışmaları ile ortaya çıkan sorunlara bulunan çözümler” sonucu şekillendiğini belirtmektedir. Paul Zucker (1959), meydanı “kamusal/ halka ait arazide bir psikolojik park yeri” olarak tanımlamıştır.

Kent meydanlarında görsel her yaklaşım bir çekim ya da vurgu elamanıyla (bina, anıt, heykel, çeşme vb.) sağlanır ve bu elemanlara ulaşınca algı bir başka noktaya, mekana yönlendirilir. Kentsel açık mekan kullanımında meydan kavramı ilk çağlardan günümüze kadar süregelmiştir. Bütün kültürlerde uzun bir geçmişi olan meydanlar, tarihten günümüze şehir halkının veya ziyaretçilerinin bulunduğu, bir araya geldiği kesişme noktaları olup toplumun organik bir parçasıdır⁷.

Batılı ifadelerin yanı sıra Osmanlı döneminde de kent dokusu içindeki meydan kavramı külliye çevresindeki açıklıklar ve cami avluları okunabilen açıklıklar şeklindedir. Kentin morfolojisi kent dokusunu oluştururken, farklı ölçekli kentsel boşluklar ve meydanlarla bağlanmaktadır.

Mimarlıkta Kalite Kavramı ve Mekansal Kalite Teorileri

Mimarlıkta kaliteyi kullanıcıların ihtiyaçlarının tatminine bağlı bir kavramdır denilebilir. Hall (1966), prokemiks teorisiyle, izleyiciye olan uzaklığa göre mekânın farklı bir kullanım çeşitliliği oluşturduğunu ortaya koymuştur. Appleyard (1981), yerleşim mekânlarındaki yaşam kalitesini ve trafik ve ulaşımın onların üzerindeki etkisini araştırmıştır. Bu çalışmadan bir cadde ile ilgili önemli özellikler ortaya koymuştur. Ancak söz konusu ihtiyaçların zamanla değişimi mekânların kalite ve yaşanabilirlik açısından performansını sabit parametrelerle yapılmasına imkan vermemektedir⁸. Lynch (1984), “iyi şehir yapısı” için beş kategori veya teori belirlemiştir. Bu teoriler: canlılık (sağlıklı bir çevre), hissiyat (mekan veya kimlik hissi), uyuma (bir yerin adapte olabilme yeteneği), erişim (insanlara, aktivitelere, kaynaklara, mekanlara, bilgiye), ve kontroldür (çevrenin sorumluluk içinde kontrolü).

Mekânın kalitesine yönelik araştırma yapan birçok teorisyen de, incelemelerini algı ve bilgi süreçleri üzerine kurgulamışlardır. Çevrelerin, kentsel yapıların; algılanabilirliğine ve onların mekânsal belleğe

kodlama rahatlığına göre o yere ait imajların değişiklik gösterebileceğini belirtmektedir.

Eminönü Bölgesi

Konum

Eminönü, İstanbul’un tarihi yarımada olarak bilinen kısmında yer alan ilçelerinden biridir ve kuzeyde Haliç, güneyde Marmara Denizi, doğuda İstanbul Boğazı, batıda ise Fatih ilçesi ile çevrilidir. Yüzölçümü 5 km² olan ilçe, bütünüyle İstanbul kentinin tarihi çekirdeği olan sur içinde yer alır ve merkezi alanın en canlı bölgelerinden birini oluşturur. Osmanlı döneminde Deniz Gümrüğü ve Gümrük Eminliğinin burada bulunması sebebiyle Eminönü adını alan ilçe, Fatih ilçesiyle birlikte cumhuriyetin ilk yıllarında İstanbul’un merkezi ilçesi olmuştur. Nüfusu 1955 yılına kadar artmaya devam eden Eminönü ilçesinin önemli semtleri, zamanla konut alanı olmaktan çıkıp, ticaret bölgesine dönüşünce, nüfus da azalma sürecine girmiştir. 1990 yılında 83.444 olan nüfusu, son nüfus sayımında 55.548 olarak tespit edilmiştir⁹.

Çalışma Alanı Tarihsel Gelişimi Kamusal Alan İzleri

Fatih, üç yanı denizlerle çevrili bir yarımada görünümündedir. Binlerce yıllık tarihi içinde pek çok uygarlığa ev sahipliği yapan bu alan, bugün İstanbul’un en önemli tarihi, turistik ve ticari merkezidir.

Eminönü’nün tarihi Bizans dönemine kadar uzanmaktadır. Sementin o dönemde “Neorin Kapısı” (Başçe Kapısı) ile “Porta Drungari” (Odun Kapısı) arasındaki kıyı ve liman bölgesi olduğu düşünülmektedir. Byzantion’un ilk kurulduğu yerin bugünkü Topkapı Sarayı çevresi ile Sarayburnu ve Sirkeci bölgesi olduğu sanılmaktadır. Sarayburnu’nun batısından başlayarak Sirkeci-Eminönü sahilinin tümüyle liman olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. 10. yüzyıldan sonra Cenevizliler ve Pisalılar başta olmak üzere Latin kolonileri, Eminönü-Sirkeci civarında imtiyazlı bölgeler elde edip buralara yerleşmişler ve limanda kendi ticaret iskelelerini kurmuşlardır¹⁰ (Şek. 1).

Bizans Dönemi’nde olduğu gibi, Osmanlı Dönemi’nde de kentin ithal ettiği malların boşaltılıp, saklandığı, binlerce denizci ve tüccar ile onlara hizmet verenlerin işlerini gördüğü yoğun bir iş merkezi olmaya devam eden Eminönü, aynı zamanda İstanbul’un büyük bir liman semti olmuştur. Kamusal alan izlerinin görüldüğü bölgede çok sayıda yer alan dini anıtların yanında, hanlar

⁷ Erdönmez 2016.

⁸ İnceoğlu Aytaç, 2009.

⁹ Kuban 1993.

¹⁰ Kuban 1993; Avcı 1994.

Fotoğraf 1 - Meydan ve çevresinin değişimi menderes dönemi (Daver vd., 1943) / *Change of the square and its surroundings in Menderes period (Daver Vd., 1943)*

Fotoğraf 2 - Meydan ve çevresinin değişimi Menderes dönemi (Daver vd., 1943) / *Change of the square and its surrounding in Menderes period (Daver vd., 1943)*

Fotoğraf 3 - Meydan ve çevresinin değişimi Menderes dönemi (Daver vd., 1943) / *Change of the square and Its Surrounding in Menderes Period (Daver vd., 1943)*

Fotoğraf 4 -Meydan ve çevresinin değişimi Lütü Kırdar dönemi (Daver,1943-Prost,1948) / *Change of the square and its surrounding in Lütü Kırdar period (Daver,1943-Prost,1948)*

Mısır Çarşısı ana kapısı civarında bulunan, Bizans döneminden bu yana var olan Balık Pazarı ve Kapısı da, bölgede 1936'da yapılan istimlakle ortadan kalkmıştır. Menderes döneminde, 1957-58 yıllarında kıyıdaki yıkımlar devam etmiş; Yeni Cami çevresindeki meydan genişletilmiştir. Dalan döneminde ise Zindan Kapı ve çevresi yıkılmıştır¹⁴. Defter kayıtlarında “mâmur” olarak gösterilen Yeni Cami Külliyesi ile Rüstem Paşa Camii Osmanlı mimarlığının iki başyapıtıdır¹⁵ (Şek. 4).

¹⁴ Murat 1994.

¹⁵ Bahçekapı 1994.

KAMUSAL ALAN - KULLANICI İLİŞKİSİ: YENİ CAMİ - MISIR ÇARŞISI VE ÇEVRESİ

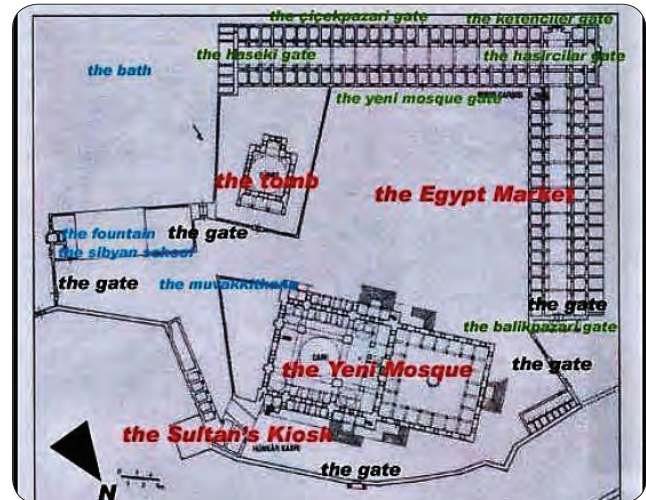
Fotoğraf 5 -Meydan ve çevresinin değişimi Lütü Kır-
dar dönemi (Daver,1943-Prost,1948) / *Change of the
square and its surrounding in Lütü Kırdar period (Da-
ver,1943-Prost,1948)*

Fotoğraf 6 -Meydan ve Çevresinin Değişimi Lütü Kır-
dar Dönemi (Daver,1943-Prost,1948) / *Change of the
square and its surrounding in Lütü Kırdar period (Daver,
1943-Prost,1948)*

Şekil 3 - Rüstempaşa mah. günümüze ulaşan ve ulaşamayan ya-
pılar (Sefer ve Ahunbay,1998) / *Buildings that can be reached
or not be reached today in Rüstempaşa District (Sefer ve Ahun-
bay,1998)*

Şekil 4 - Yeni Cami ve çevresinin planı (Ülgen,1974) / *The plan
of New Mosque and its surrounding (Ülgen,1974)*

Külliyenin parçası olan Mısır Çarşısı önemli bir kentsel mekan olmasının yanında gelirleriyle külliye'nin hayır işlerini desteklemektedir. Yeni Cami, türbeleri ve kütüphanesi özgünlüğünü koruyarak günümüze ulaşmıştır.

Çevre sokaklardan cami avlusuna merdivenlerle çıkılır. Caminin restorasyon projesi 2008'de Koruma Kurulu'nda onaylanmış ve cami Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce yatırım programına alınmıştır¹⁶.

¹⁶ Öz 1962.

Fotoğraf 7 - Yeni Cami (Apak,2016) / New Mosque (Apak,2016)

Fotoğraf 8 - Mısır Çarşısı ve çevresi geçirdiği değişiklikler Lütü Kırdar dönemi (Daver vd,1943) / *Changes of Spice Bazaar and its surrounding in Lütü Kırdar period (Daver vd,1943)*

Fotoğraf 9 - Mısır Çarşısı ve çevresi geçirdiği değişiklikler Lütü Kırdar dönemi (Daver vd,1943) / *Changes of spice bazaar and its surrounding in Lütü Kırdar period (Daver vd,1943)*

Mısır Çarşısı, Yeni Camii Külliyesinin bir parçası olarak inşa edilerek zengin bir kentsel mekan oluşmasına katkı sağlamıştır. Külliye'nin camiden sonraki en önemli bölümünü "L" planlı arastası oluşturmaktadır. İstanbul kentinde, Eminönü sahil kısmının ticaret bölgesi olması göz önüne alındığında medresenin külliye planından çıkartılıp, yerine arastanın eklenmesi son derece doğru bir tercih olmuştur bu bölgenin daha çok canlanıp farklı işlevlerle zenginleşmesine olanak sağlayarak bunun paralelinde kentsel ölçekte mekânsal kalitenin artması şeklinde yansıma bulmuştur. Yapılışından kısa süre sonra Mısır Çarşısı olarak anılan Yeni Camii'nin arastası, 1663-1664 tarihinde bir törenle açılmıştır¹⁷.

19.Yüzyılın ortalarında Yeni Camii'nin avlusu ile Mısır Çarşısı arasındaki bölümde salaş dükkânlar yer almıştır. 1864 yılında bu dükkânlar ortadan kaldırılmışsa da daha sonraları tekrar faaliyete geçmişlerdir. 1941 tarihinde Yeni Camii'nin avlusundan yol geçirilmesiyle Mısır Çarşısı ve Yeni Camii birbirinden ayrılarak kentsel mekanda bütünlüğün, sürekliliğin zedelenmesine neden olmuştur. 1940-1943 yılları arasında Mısır Çarşısı, İstanbul Belediyesi'nce kapsamlı bir restorasyondan geçmiştir. Bu restorasyon ile yapının dükkân düzeni ve kullanım alanı bakımından özgünlüğünü kaybettiği kentsel kimliğinin zayıfladığı düşünülmektedir¹⁸.

¹⁷ Sefer / Ahunbay 1998.

¹⁸ İBB 2016.

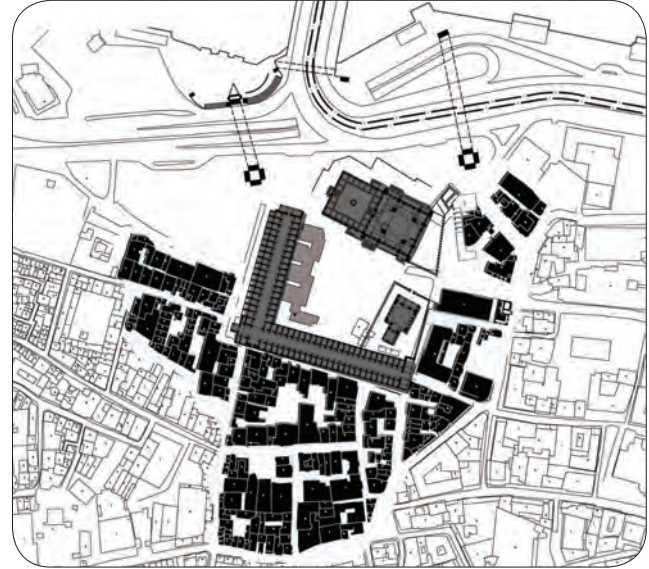
Fotoğraf 10 - Mısır Çarşısı ve çevresi geçirdiği değişiklikler Lütüfi Kırdar dönemi (Daver vd,1943) / *Changes of spice bazaar and its surrounding in Lütüfi Kırdar period (Daver vd. 1943)*

Çalışma Alanının Fiziksel Özellikleri

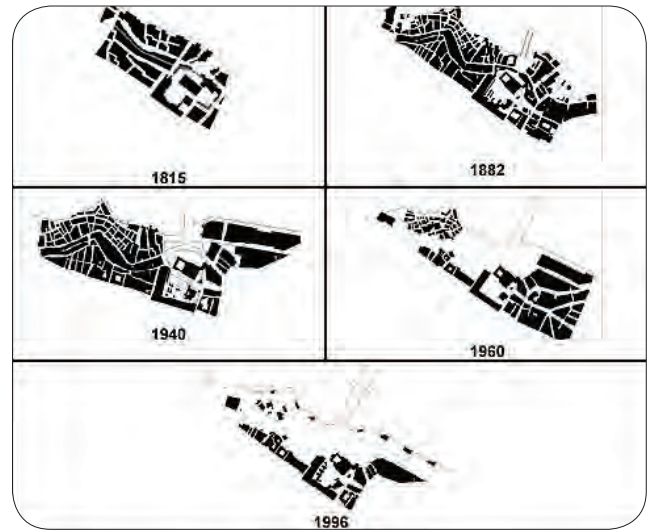
Çalışma alanında kamusal alan haritalamasının yapılması amaçlanan çalışma sonucunda; bölge içerisinde yedi gün, yirmi dört saat tamamıyla açık alan kullanımının olmadığı tespit edilmiştir. Yeni cami, Mısır çarşısı, Çiçek pazarı ve Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi belirli bir zaman sonrasında kapatılmakta ve kontrollü olarak kullanılmaktadır (Şek. 5).

1815'ten 1996'ya kadar olan sınır analizine göre; 1815'te meydan çevresinde yapılaşmanın oldukça yoğun, kentsel blok ve sokaklarla iyi tanımlanmış bir sınıra sahip olduğunu belirtmek mümkündür. 1882'de meydan, kentsel bloklar ve caddelerle tanımlanmaya çalışılmış; meydanın doğusunda iç kısımlardan meydana erişimi sağlamak amacıyla dar yollar tanımlanmıştır.

1940'da ise meydanın formu tamamen değişmiş, yapılan imar planı ile yeni binalar ve depolar inşa edilmiştir. Bu dönemde meydana altı farklı sokaktan erişim sağlanmıştır. Köprü'nün batı yakasındaki binalar ve caminin önündeki binalar yıkılmasına rağmen, meydan yapılar (depolar, cami, köşk, Mısır Çarşısı ve hanlar) tarafından iyi tanımlanmış sınırlarını korumaktadır¹⁹ (Şek. 6).

Şekil 5 - Yeni Cami ve çevresi kamusal alan haritalaması (Apak ve Ertemir, 2016) / *Public space map of New Mosque and Its surrounding (Apak ve Ertemir,2016)*

Şekil 6 - Kent Dokusu (doluluk-boşluk analizi) 1815,1882,1940,1960 ve 1996 (Çin,2006) / *Urban Fabric (occupancy-gap analysis) 1815,1882,1940,1960 ve 1996 (Çin,2006)*

1960 ve 1996'da meydanı çevreleyen sınırlayıcıların ortadan kaldırılmasıyla, meydan giderek insan ölçeğinden uzaklaşmaya başlamıştır. Günümüzde meydan, batı tarafında sadece karayolu ile sınırlandırılmıştır. İnsanları yönlendirici elemanların bulunmamasından dolayı meydan, anlamsız büyüklükte bir boşluk oluşturmaktadır. Kullanıcılar meydanı, genel olarak geçiş amaçlı olarak kullanmaktadır.

Kullanıcı içinde bulunduğu çevrenin algılanmasında kente yabancılaştığı; insanların kendi konumlarını ve içinde bulundukları çevrenin niteliklerini hatırlayamadıkları varsayımı olup, bir kentin her şeyden önce okunur olması gerektiğini öne sürmektedir.

¹⁹ Çin 2006.

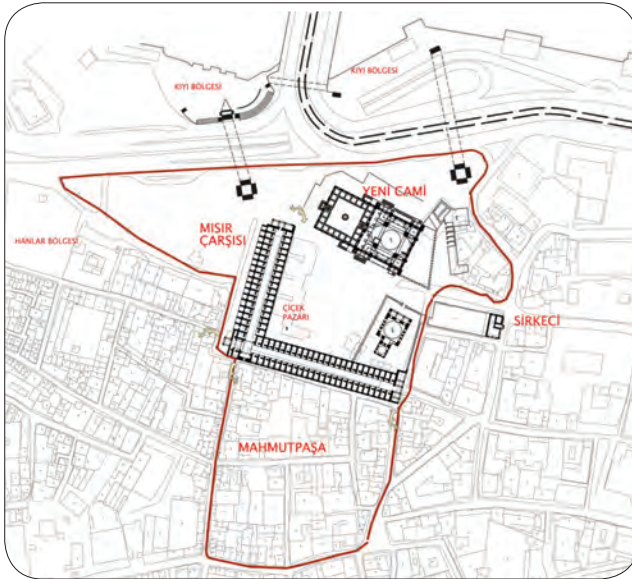
Lynch'e göre okunur bir çevrenin üç bileşeni vardır: Kimlik, yapı ve anlam. Bu bileşenlerin oluşturduğu kent görüntüsünün öğeleri; yollar, kenarlar, bölgeler, kavşaklar ve nirengi noktaları olarak belirlenmiştir²⁰. Yapılan çalışmada Eminönü bölgesinin fiziksel özellikleri Lynch analizi ile incelenmiştir.

Çalışma Alanı Sınırları

Çalışma alanı sınırları Rüstempaşa Mahallesi'nin kuzey-güney aksındaki Yeni Cami ve meydanını, Mısır Çarşısı, Eminönü meydanını ve Mahmutpaşa kısmını kapsamaktadır (Şek. 7)

Önemli Yapılar;

- Valide Sultan Cami(Yeni Cami)
- Mısır Çarşısı
- Hatice Turhan Valide Sultan Türbesi
- Çiçek Pazarı

Şekil 7 - Çalışma alanı sınırları (Apak ve Ertemir,2016) / Case study area boundaries (Apak ve Ertemir,2016)

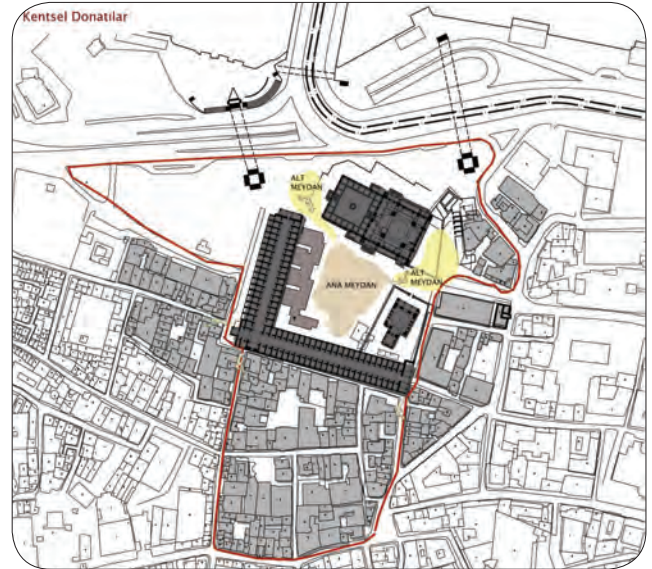
Meydanlar ve Özellikleri

Alan içerisindeki önemli yapılar hem tarihi hem de işlevsel olarak bölgenin önemli odak noktalarıdır. Valide Sultan Cami Mısır Çarşısı ile olan ilişkisi ile Yeni Cami meydanının sınırlarını oluşturmaktadır. Ana meydan olan Yeni cami meydanı çevresindeki yapıların işlevleri nedeniyle 'grup meydan' özelliği göstermektedir. San Marco Meydanı ile karşılaştırma yapıldığında morfolojik olarak birbirlerine benzemektedirler. Genel yapı olarak ikisi de 2 alt meydan ve 1 ana meydandan oluşmaktadır. (Şek. 8-9)

²⁰ Lynch 1960.

Şekil 8 - San Marco ve Yeni Cami meydanı; grup meydan ve ana meydan özellikleri (Ertemir,2016) / San Marco and the New Mosque Square; group square and main square features (Ertemir,2016)

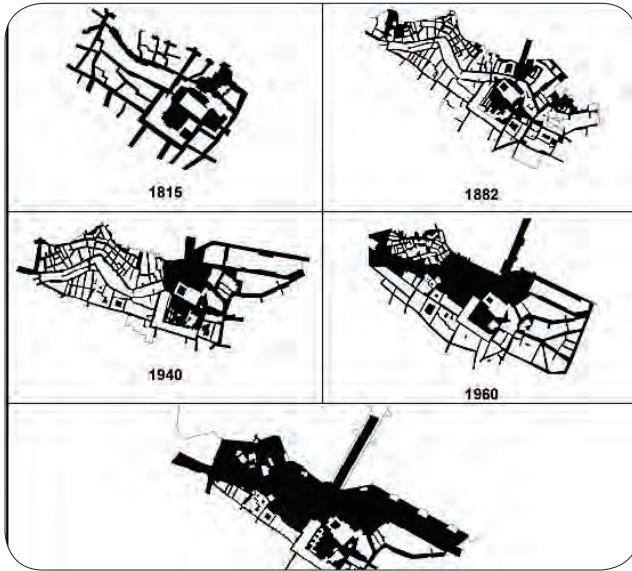
Şekil 9 - San Marco ve Yeni Cami Meydanı; grup meydan ve ana meydan özellikleri (Ertemir,2016) / San Marco and the New Mosque square; group square and main square features (Ertemir,2016)

Yollar ve Bağlantılar

Eminönü Meydanı örneğinde bu kapsamda, caddeler, yeşil alanlar, yayayolları, motorlu taşıt yolları bağlantıları incelendiğinde; komşu binalar ve şehir duvarları arasında kalan kentsel yapılar ile eğrisel bir sokak dokusunun oluştuğunu belirtmek mümkündür. Geleneksel ve organik bir yapısı olduğundan, düzensiz cadde ve sokaklara sıkça rastlanmaktadır. Tramvay sistemi ve Galata Köprüsü'nün varlığı, alandaki yaya ve taşıt sirkülasyonunu artırmakta olup, 1980 sonrasında yapılan alt geçit, yayaların doğrudan meydana ulaşımını sağlamaktadır.

Genel olarak Mısır Çarşısı ve Yeni Cami'nin sınırladığı bir alan olan Eminönü Meydanı'nın deniz ile bağlantısını

(kuzey-güney) karayolu kesmekte, meydanın diğersınırını oluşturmak, ayrıca otobüs duraklarının olduğu kısım da büyük bir açık mekân meydana getirmektedir. 1815'ten 1996'ya kadar olan bağlantı analizinde Eminönü Meydanı'nda oluşan mekânsal değişiklikler, açık mekânlar ve yapılar arasındaki ilişkiler görülmekte, kent dokusu ortaya çıkmaktadır. Yapılı çevrenin yıkılması ile sahil şeridinde geniş bir açık alanın meydana geldiği, batıda eski dokunun darbağlantıları görülürken; doğuda daha geniş bağlantıların bulunduğu görülmektedir (Şek. 10).

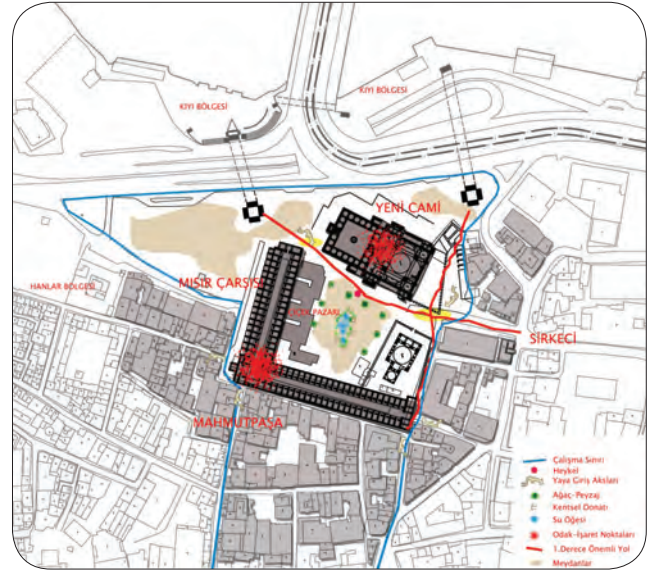
Şekil 10 - 1815'ten 1996'ya kadar olan yolların bağlantı analizi (Çin, 2006) / Connection analysis of roads from 1815 to 1996

Odak ve Kesişim Noktaları

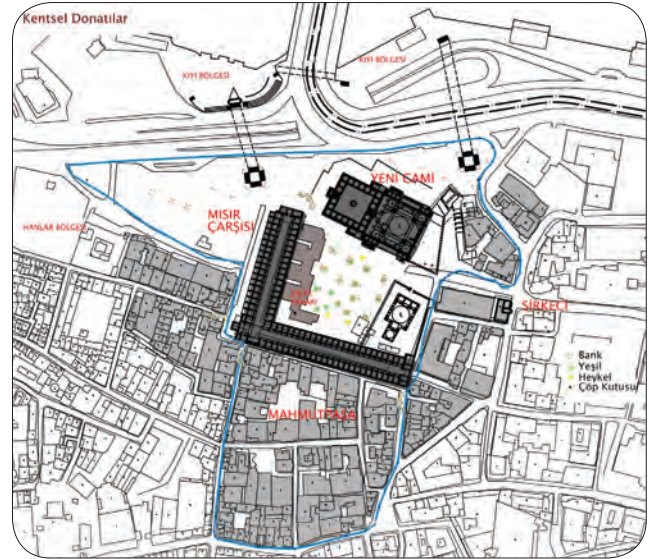
Bölgenin en önemli odak noktaları Yeni Cami ve Mısır Çarşısıdır. Eminönü otobüs ve tramvay noktasından alt geçit ile bağlantı sağlandığı bölgeler ile Hamidiye caddesine bağlantı sağlandığı bölgeler Yeni Cami meydanında kesişim noktaları oluşturmaktadırlar. Özellikle Sirkeci garına bağlantı sağlamak isteyenler bu bölgeden geçmektedirler (Şek. 11).

Donatı Alanları

Bölge içerisinde EMBARQ (2014) şirketinin belediye ile yürütmüş olduğu yayalaştırma projesi kapsamında oturacak dinlenecek yerlerin, sokağın genel görünüşünün, yürünebilecek alanların arttığı belirtilirken ; sokak aydınlatmasının, bilgilendirme amaçlı levhaların ve toplu taşıma olanaklarının değişmediği ya da azaldığı yönündeki düşünceler daha ağırlıklı olduğu belirtilmiştir.

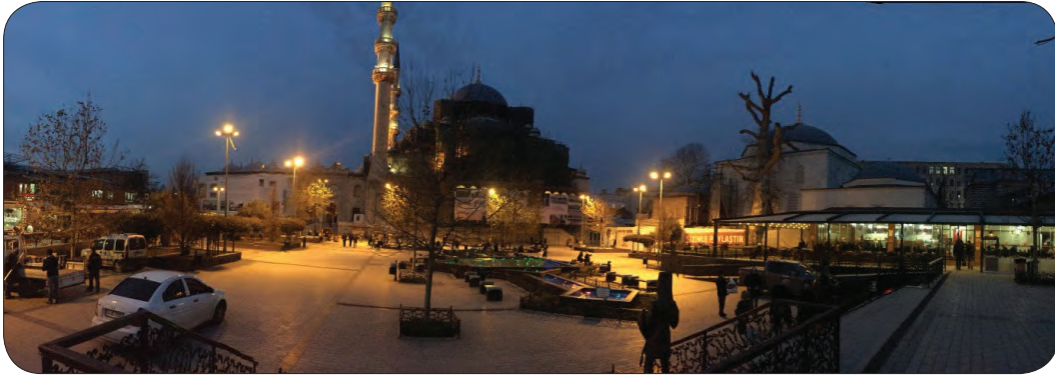
Şekil 11 - Odak ve kesişim noktaları (Apak ve Ertemir, 2016) / Focus and intersection points (Apak / Ertemir, 2016)

Şekil 12 - Donatı alanları (Apak ve Ertemir 2016) / Social facilities areas (Apak ve Ertemir 2016)

Genel anlamda özellikle Yeni Cami Meydanında bahsedilen fiziksel özellikler yeterli olduğu gözlemlenmiştir. Yapılan alan çalışmasında ve anket değerlendirme sonucunda özellikle Sirkeci, Mahmutpaşa ve Tahtakale, Hanlar bölgesi kısmında yeterli aydınlatma ve donatı elemanları olmadığı tespit edilmiştir. Alanda şuan yürütülen kentsel düzenleme çalışmaları bölgede yaya açısından erişilebilirlik sorunu oluşturmaktadır (Şek. 12).

Yeni Cami Meydanında yeşil alan, çöp kutusu ve oturma birimlerinden oluşan bir donatı grubu ile kentsel düzenleme yapılmıştır.

Fotoğraf 12 - Yeni Cami Meydanı gece görünüşü (Ertemir, 2016) / *New Mosque square night view (Ertemir, 2016)*

Fotoğraf 11 - Yeni Cami meydanı donatı alanları (Ertemir 2016) / *Social facilities areas of New Mosque square (Ertemir 2016)*

Fotoğraf 13 - Mahmutpaşa bölgesi ve Mısır Çarşısı arkası gece aydınlatması (Apak ve Ertemir 2016) / *Night lighting Mahmutpaşa region and spice bazaar (Apak ve Ertemir 2016)*

Aydınlatma

Yeni Cami Meydanında aydınlatma elemanları olmasına rağmen yeterli aydınlatma sağlanamamıştır. Karanlık bölgeler çoğunluktadır. Ayrıca bölgede özellikle ana yollar ve bağlantılarda aydınlatma yeterli iken ara sokaklarda düzensiz ve yetersizdir (Şek. 14, Foto. 12).

Şekil 14’ de görüldüğü üzere aydınlatma elemanları belirli noktalarda bulunmakta. Genel olarak ticaret yapılarının kendi vitrin aydınlatmaları ile belirli bir aydınlık oluşmaktadır. Bu yüzden mesai bitiminde akşamları bölge karanlık olmaktadır (Foto. 13-14)²¹.

Özellikle Yeni Cami Meydanı ile Eminönü Meydanı arasında bağlantıyı sağlayan geçiş bölgesi aydınlatması yetersizdir ve önemli bir güvenlik sorunu oluşturmaktadır (Foto. 15-16).

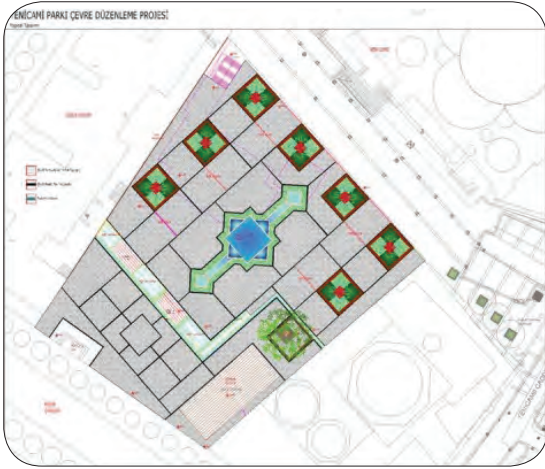
Araç-Yaya Yoğunluğu

Özellikle Eminönü meydan kısmında kıyıdan ulaşım ve Eminönü tramvay durağı ulaşım noktası olduğu için ve Tahtakale, Mısır çarşısı ve Mahmutpaşa aksı ticaret amaçlı olarak kullanılan bölgeler olduğu için yaya yoğunluğu bulunmaktadır (Şek. 15). Ayrıca Yeni Cami Meydanı kısmı Hamidiye Caddesi ile Sirkeci garı bağlantısı olduğu için yoğunluk kazanmaktadır (Foto. 17-19).

Bölgeye toplu taşıma araçları ile kara ve denizden ulaşım sağlanmaktadır (Şek. 16). Yapılan alan çalışması ve anket sonucunda bölge özellikle ticaret amaçlı alışveriş yapanlar ve ticaret sahipleri tarafından kullanılmaktadır. Bölge sakinleri genellikle toplu taşıma araçları olarak otobüs, tramvay veya marmaray kullandıklarını; ulaşım noktasından iş yerlerine yürüyerek 5-10 dakikada geldiklerini belirtmişlerdir. Otopark sıkıntısı olduğu için özel araç kullanmaktan kaçındıklarını belirtmişlerdir.

²¹ Apak / Ertemir 2016.

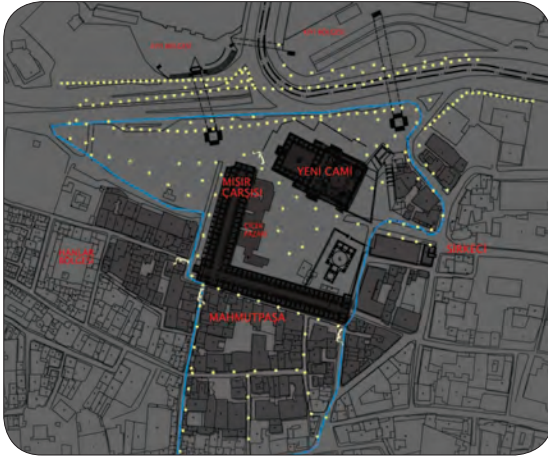
KAMUSAL ALAN - KULLANICI İLİŞKİSİ: YENİ CAMİ - MISIR ÇARŞISI VE ÇEVRESİ

Şekil 13 - Yeni Cami meydanı düzenleme projesi /
New Mosque square arrangement project

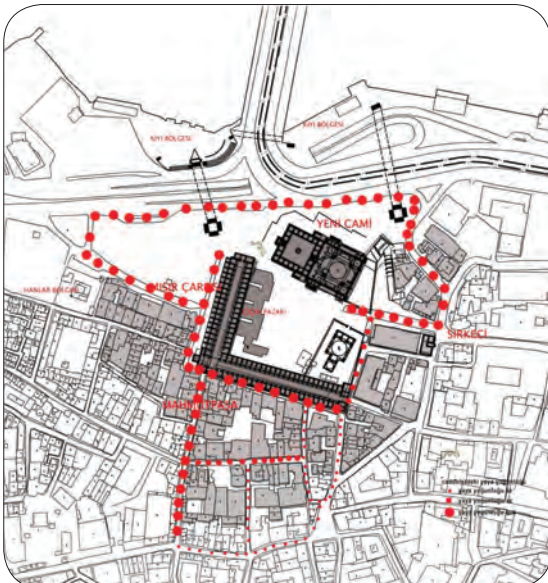
Fotoğraf 14 - Mahmutpaşa bölgesi ve
mısır çarşısı arkası gece aydınlatması
(Apak ve Ertemir 2016) / Night lighting
Mahmutpaşa region and spice bazaar
(Apak ve Ertemir 2016)

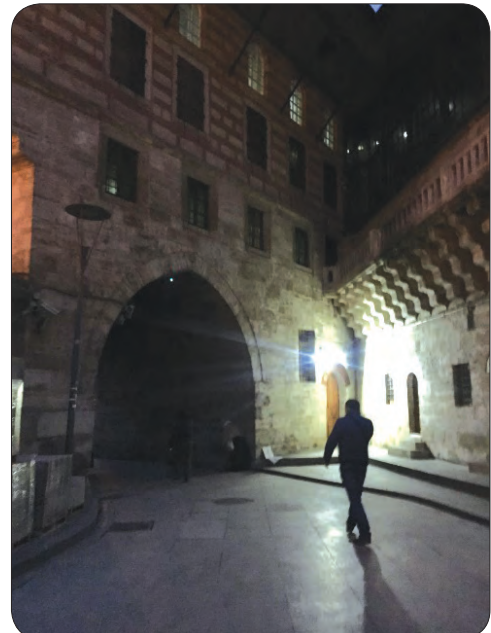
Şekil 14 - Aydınlatma (Apak ve Ertemir, 2016) /
Lighting (Apak ve Ertemir, 2016)

Fotoğraf 15 - Karanlık bölgeler (Apak, 2016)
/ Dark regions (Apak, 2016)

Şekil 15. Bölgedeki Yaya Yoğunluğu (Apak ve
Ertemir 2016) / Pedestrian Density in the Region
(Apak ve Ertemir 2016)

Fotoğraf 16 - Karanlık bölgeler (Apak,
2016) / Dark regions (Apak, 2016)

Fotoğraf 17

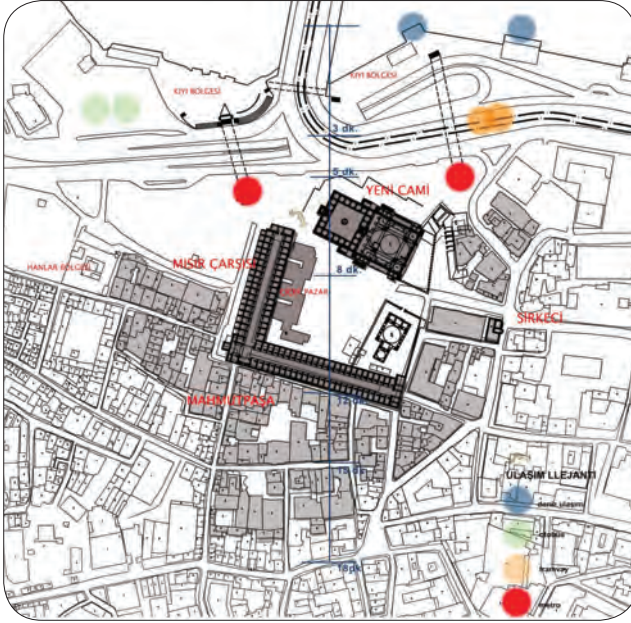

Fotoğraf 18

Fotoğraf 19

Fotoğraf 17-19 - Mahmutpaşa, Yeni Cami meydan ve Hamidiye cad. Yaya yoğunluğu (Apak ve Ertemir , 2016) / *Pedestrian density of Mahmutpaşa, New Mosque square and Hamidiye street (Apak ve Ertemir , 2016)*

Şekil 16. Ulaşım şeması (Apak ve Ertemir 2016) / *Transportation scheme (Apak ve Ertemir 2016)*

Fotoğraf 20

Fotoğraf 21

Fotoğraf 20-21 - Meydandaki heykeller (Ertemir, 2016) / *Sculptures in the square (Ertemir, 2016)*

Fotoğraf 22 - Meydandaki çöp kutuları (Apak, 2016) / *Trash can in the square (Apak, 2016)*

Fotoğraf 23 - Meydandaki çöp kutuları (Apak, 2016) / *Trash can in the square (Apak, 2016)*

Fotoğraf 24 - Oturma birimleri
(Ertemir, 2016) / Seating units
(Ertemir, 2016)

Fotoğraf 25 - Oturma birimleri
(Ertemir, 2016) / Seating units
(Ertemir, 2016)

Kentsel Mobilyalar

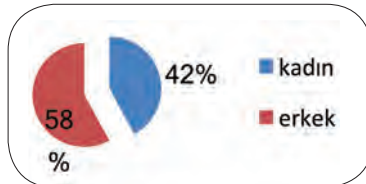
Özellikle Yeni cami meydanında yapılan üzenleme sonucunda belirli kentsel mobilyalar bulunmaktadır. Heykel, oturma birimleri, çöp kutuları ve su ögesi bu alanda bulunmaktadır (Foto. 20-25).

Kamusal Alan ve Mekânsal Kalitenin Değerlendirilmesi

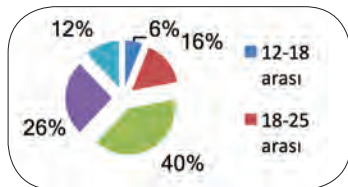
Çalışma alanı sınırları içinde 150 kişiye anket çalışması yapılmıştır. Yeni Camii Meydanı, Mısır Çarşısı ve Mahmutpaşa çevresinde ana ve ara arterlerde yapılan anket çalışmasında meydanın ve sokakların kullanımı ve kullanıcıların bu bölgeye ait mekânsal kalitenin ölçülmesine yönelik sorular sorulmuş, değerlendirmeye yönelik sonuçlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır.

I. DEMOGRAFİK BİLGİ

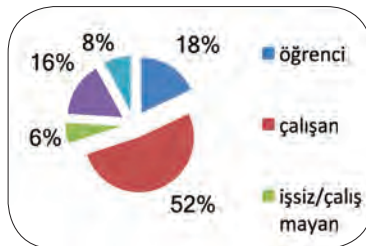
1. Cinsiyet

2. Yaş Aralığı

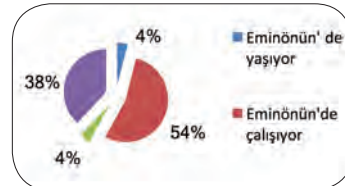

3. Çalışma Durumu

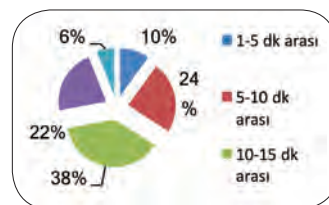

II. ÇEVRE ve ULAŞIM BİLGİLERİ

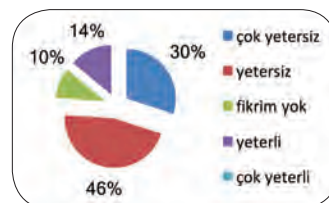
4. Bulunduğunuz bölge hakkında aşağıdakilerden hangisi durumunuza uygundur?

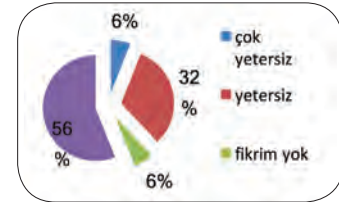
5. Ulaşım aracından indikten sonra ulaşılacak yere ortalama yürüme mesafesi

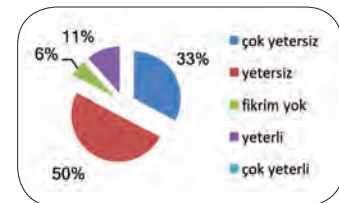
6. Dinlenme alanları hakkında düşüncünüz?

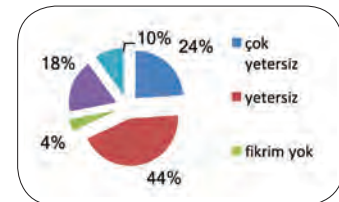
7. Yaya alanları hakkında düşüncünüz?

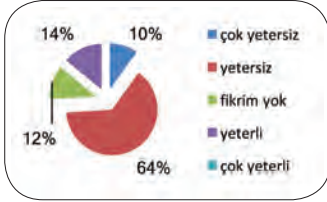
8. Sokak aydınlatmaları hakkında düşüncünüz?

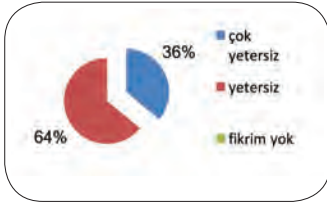
9. Sokakların temizliği hakkında düşüncünüz?

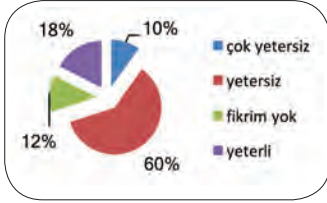
10. Yürüme alanlarındaki gölgelendirme hk. ?

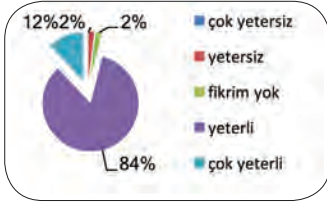
11. Bölgedeki ağaçlandırma hakkında düşünceniz?

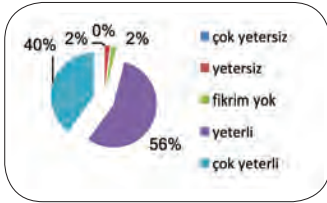
12. Yönlendirme levhaları hakkında düşünceniz?

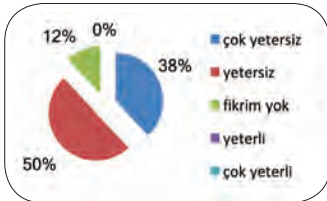
13. Trafiğe kapalı yollar hakkındaki düşünceniz?

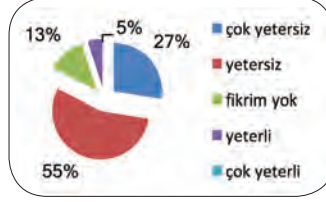
14. Toplu taşıma olanakları hakkında düşünceniz?

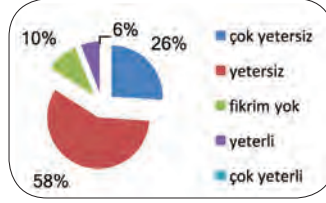
15. Otopark olanakları hakkında düşünceniz?

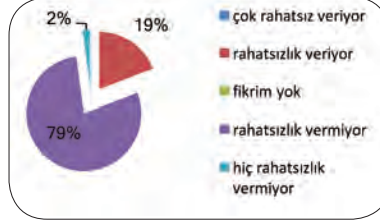
16. Engelli rampaları hakkında düşünceniz?

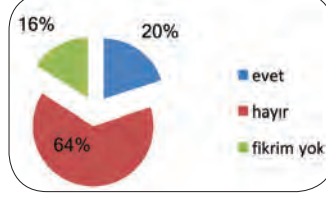
17. Engelliler için hissedilebilir zeminler hk.?

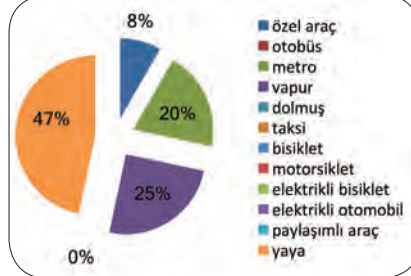
18. Araçların verdiği rahatsızlık hakkında görüşleriniz

19. Uygunsuz araç parklarından rahatsız oluyor musunuz?

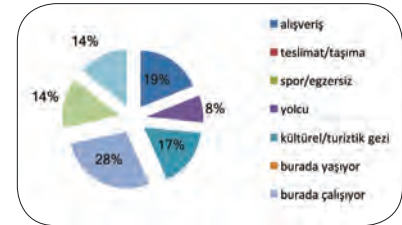
20. Bu bölgede Sultanahmet Cami, Yeni Cami, Ayasofya Müzesi, Kapalı Çarşı, Mısır Çarşısı, Dikilitaş vb. tarihi yerlere nasıl ulaşıyorsunuz?

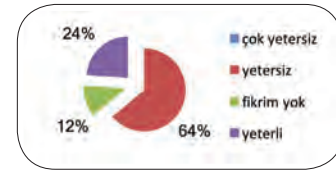
21. 20. soruda belirtilen yerlere ulaşırken yaşadığınız sorunlar varsa, eksiklikler sizce hangileri?(çoklu cevap olabilir)

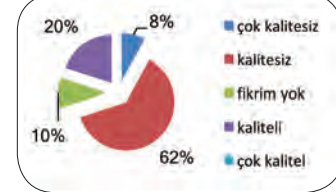
22. Bu bölgede şu ana bulunma nedeninizi söyler misiniz? (cevap şıklarını gerekirse çoklu cevap olabilir.)

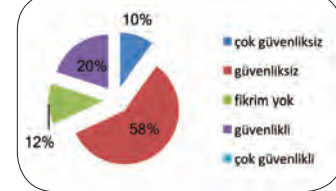
23. Bölgedeki yaya yolları hakkındaki düşüncelerinize aşağıdaki en uygun cevap nedir?

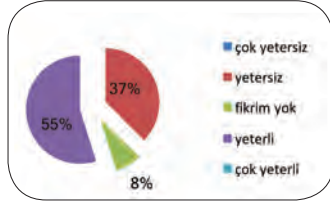
24. Bölgedeki yaya yolları hakkındaki düşüncelerinize aşağıdaki en uygun cevap nedir?

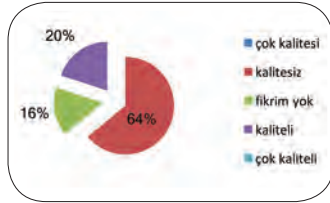
25. Bölgedeki yaya yolları hakkındaki düşüncelerinize aşağıdaki en uygun cevap nedir?

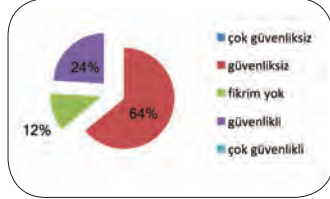
26. Bölgedeki üst geçit ve alt geçitler hakkındaki düşüncelerinize aşağıdaki en uygun cevap nedir?

27. Bölgedeki üst geçit ve alt geçitler hakkındaki düşüncelerinize aşağıdaki en uygun cevap nedir?

28. Bölgedeki üst geçit ve alt geçitler hakkındaki düşüncelerinize aşağıdaki en uygun cevap nedir?

29. Bölgedeki yaya yolları, üst ve alt geçitlerde karşılaştığımız problemler aşağıdakilerden hangisidir? (soru no 23, 24, 25, 26, 27 ve 28'in herhangi birinin cevap şıkkı 3 veya 4 veya 5 ise 29.soruyu atla)

a) Kaldırımın kesintiye uğraması	1 (%20)	2(%20)	3(%60)
b) Kaldırım üzerinde araç parkları	1 (%55)	2(%30)	3(%15)
c) Kaldırım üzerinde işgaller	1 (%10)	2(%30)	3(%60)
d) Uygunsuz zemin kaplamaları	1 (%20)	2(%50)	3(%30)
e) Kaldırımlar çok yüksek	1 (%30)	2(%50)	3(%20)
f) Uygunsuz rampa eğimleri	1 (%20)	2(%50)	3(%30)
d) Yetersiz engelli zemin yönlendirmeleri	1 (%10)	2(%60)	3(%30)

Anket sonuçları genel olarak geçici ve sürekli kullanıcıların bölgede bulunduğunu ve mekansal kaliteden Yeni Camii ve çevresi için genelde memnun oldukları ve Mahmutpaşa ve çevresinden memnun olmadıkları gözlemlenmiştir. Anket sonuçlarının çok net çıktığı sonuçlar özellikle toplu taşıma olanakları ve tarafta kapalı yolların yeterli ya da çok yeterli olarak değerlendirilmesine karşın bölgedeki ağaçlandırma, aydınlatma ve aydınlatmaya bağlı güvenlik sorunları, otopark alanları, yaya yollarının katılesinin ve sokak temizliğinin (özellikle Mahmutpaşa çevresinde) yetersizliğinden kaynaklanan kullanıcı memnuniyetsizliği şeklinde gözlemlenmiştir.

Fotoğraf 26 - Toplu taşıma bağlantıları (Ertemir,2016)
/ Public transport connections (Ertemir,2016)

Fotoğraf 27 - Toplu taşıma bağlantıları (Ertemir, 2016) / Public transport connections (Ertemir,2016)

Toplu Taşıma İle Ulaşım Olanakları

Çalışma alanına toplu taşıma ile ulaşım metro, tramvay, otobüs, vapur gibi araçlar ile kolaylıkla sağlanmaktadır. Çalışma alanının toplu taşıma noktalarına olan mesafesinin yakın olması (Foto. 26-27) meydan ve çevresini besleyen önemli bir unsurdur. Toplu taşıma olanaklarının çok ve çeşitli olması her türlü kullanıcının meydana ve çevresine erişimine olanak tanımaktadır.

Yürünebilirlik

Kullanıcının çalışma alanına yaklaşımı, kıyı ve toplu taşıma ile bağlantısı, altgeçit ve sinyalizasyonlu geçiş ile sağlanmaktadır. Alt geçit ve Üst geçitler ile bağlantıda yürünebilirliği uygun olsa da bu yolların anketlerdeki sonuçlarından da anlaşılacağı üzere niteliği ve güvenliği bakımından kullanıcı tarafından çok uygun bulunmaması yürünebilirliğin sürekliliği açısından olumsuz bir değerlendirmedir. Buna karşın Yeni Camii meydanının yürünebilirlik bakımından sürekliliği söz konusudur. Meydanın Mısır Çarşısı ile entegrasyonun da da yürünebilirliğin sürekliliği Mısır Çarşısı içinden Mahmutpaşa'ya ulaşılabilirliği mevcutken Çarşının geçirgen olamadığı durumlarda (kapalı olma durumu) meydan- Mahmutpaşa yürüme sürekliliği yan caddeler ile sağlanabilmektedir. Bu durumda Kıyı- meydan arası yürüme sürekliliği mevcut ama nitelik açısından çok iyi değilken Meydan- Mısır Çarşısı- Mahmutpaşa yürünebilirlikte süreklilik söz konusudur. Meydan ve çevresinde kaldırım ve yürüme yollarının kalitesi kullanıcı tarafından beğenilirken , Mahmutpaşa ve çevresinde yürüme yolları ve kaldırımlar niteliği bakımından uygun bulunmadığı gözlemlenmiştir. Kaldırım niteliğinin bozukluğu yürüme sürekliliği açısından bir aksaklığa da neden olmaktadır (Foto. 28-33).

İnsan-Araç Yoğunluğu

İnsan yoğunluğu Yeni Camii meydanında, Mısır Çarşısı ve çevresinde yoğunluk gösterirken Mahmutpaşa'nın bazı caddelerinde yoğunluk azalmaktadır (Şek. 15). Araç yoğunluğu meydan önündeki ana aksta yoğunlaşmıştır. Meydan ve ara caddelerde yayalaştırılmış bölgelerde araç yoğunluğu yokken araç yolunun olduğu caddede araç yoğunluk çok fazla olmadığı sadece teslimat, ticari araçların olduğu gözlemlenmiştir (Foto. 34-36).

Otopark İmkânı

Çalışma alanında otopark alanlarının fazla bulunmaması anket sonuçlarından da anlaşılabilirliği üzere geçici ve sürekli kullanıcılar için önemli bir sorun olarak görülmektedir (Foto. 37-38).

Gürültü ve Rüzgâr

Çalışma alanındaki meydanın çevresinin kıyıya olan uzaklığı ve çevresindeki yapılaşmanın nedeni ile rüzgâr etkisini göstermektedir. Yapı adaları aralarında bulunan boşluklar, kat yüksekliklerinin eşit olması gibi etkenler de rüzgâr hareketine gerekli kanalları sağlamaktadır.

Fotoğraf 28 - Yaya yürünebilirliği (Apak,Ertemir 2016) / Pedestrian walkability (Apak,Ertemir 2016)

Fotoğraf 29 - Yaya yürünebilirliği (Apak,Ertemir 2016) / Pedestrian walkability (Apak,Ertemir 2016)

Fotoğraf 30-31 - Yaya yürünebilirliği (Apak,Ertemir 2016) / Pedestrian walkability (Apak,Ertemir 2016)

Bölgedeki odak noktalarında ve Mahmutpaşa bölgesinde yaya yoğunluğundan oluşan gürültü ile ulaşım ağlarının yoğun olduğu meydan önündeki akstaki bu gürültü araç gürültüsü ile birleşmektedir. Bunun yanında aracın giremeyeceği dar sokaklarda ve yayalaştırılmış yollarda araç yoğunluğu olmadığı için araç gürültüsü mevcut değildir. Literatür araştırmalarına göre bölgede yapılan ses analizi çalışmalarında ses analizi kapsamında meydandaki

KAMUSAL ALAN - KULLANICI İLİŞKİSİ: YENİ CAMİİ - MISIR ÇARŞISI VE ÇEVRESİ

Fotoğraf 32-33 - Yaya yürünebilirliği (Apak,Ertemir 2016) / *Pedestrian walkability (Apak,Ertemir 2016)*

Fotoğraf 36 - Araç ve yaya yoğunluğu (Apak ve Ertemir, 2016) / *Vehicle and pedestrian intensity (Apak ve Ertemir, 2016)*

Fotoğraf 34 - Araç ve yaya yoğunluğu (Apak ve Ertemir, 2016) / *Vehicle and pedestrian intensity (Apak ve Ertemir, 2016)*

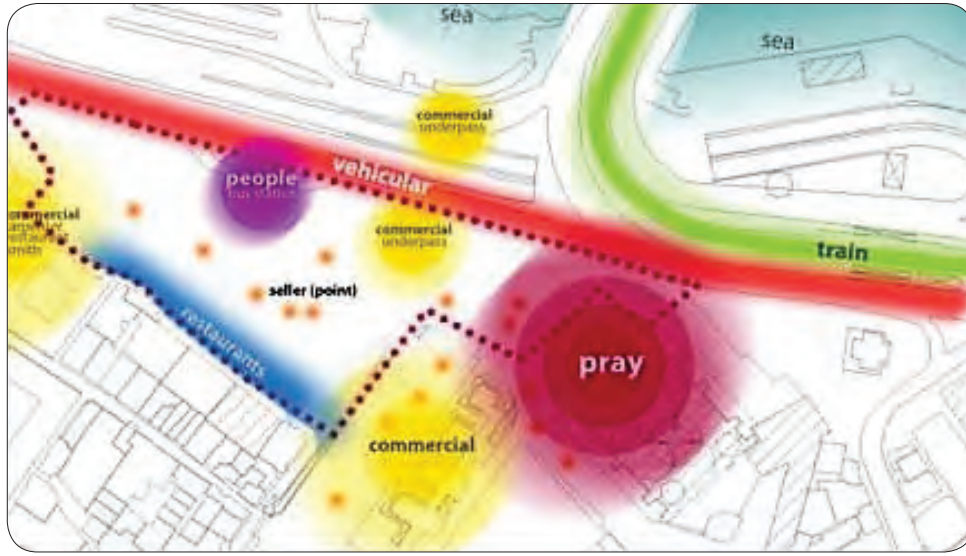
Fotoğraf 37 - Otopark imkanı (Ertemir,2016) / *Parking facility (Ertemir,2016)*

Fotoğraf 35 - Araç ve yaya yoğunluğu (Apak ve Ertemir, 2016) / *Vehicle and pedestrian intensity (Apak ve Ertemir, 2016)*

Fotoğraf 38 - Otopark imkanı (Ertemir,2016) / *Parking facility (Ertemir,2016)*

Şekil 17 - Eminönü meydanı ve çevresi ses yoğunlukları (Artuncu v.d,2013) / Eminönü square and its surrounding sound densities (Artuncu v.d,2013)

aktiviteler incelenmiş, ses ve video kayıtları yapılarak, meydana hangi seslerin etkin olduğu tespit edilmiştir. Eminönü Meydanı'nın simgelerinden biri haline gelmiş Mısır Çarşısı'ndan yükselen "esnaf çığırtkanlığı" ile Yeni Camii'nin minaresinden günün belirli saatlerinde yükselen ezan sesi, Eminönü Meydanı'nın kimlik katan ögesi olarak değerlendirilmiştir. Meydanda satış yapan seyyar satıcılar, ağırlıklı olarak caminin önünde yem atılmasını bekleyen güvercinlerin sesleri, kanat çırpışları, uzaktan gelen vapur sesleri, tramvayın düdük sesi, meydanın diğer ses unsurlarını oluşturmaktadır. Meydanı denizden ayıran karayolunda seyreden motorlu taşıtların sesleri de bu seslere eklenmektedir (Şek. 17).

Sonuç

Eminönü Meydanı her yaş ve meslek grubundan insanın genellikle alışveriş ve transit amacıyla kullandığı bir bölge olarak tanımlanabilir. Yapılan çalışmada Eminönü bölgesinin fiziksel özellikleri kamusal alan haritalama ve Lynch analizleri ile (bölgeler, sınırlar, düğüm noktaları, odaklar, yollar) incelenmiştir. Fiziksel özellikleri tamamlayıcı nitelikte olan donatı alanları ve yeşil alanlar görsel analizler ile desteklenip verilmiştir.

Rüstempaşa Mahallesinde yer alan Yeni cami ve Eminönü Meydanı tarihsel süreç içerisinde pek çok değişikliğe maruz kalmıştır. Bu değişim süreci bölgenin potansiyelinin zayıflamasına neden olarak bölgede ticari amaçlı geçici kullanıcılar tarafından kullanım yoğunlaşmıştır. Bunun sonucunda gündüz kullanımını artarak baskın hale gelmekteyken, gece kullanımında sürekli bir kullanıcı olmadığı için karanlık ve güvensiz bölgeler oluşmaktadır. Alan çalışması yapılan bölgede kullanıcı konforu açısından incelemeler yapılmıştır. Bu bağlamda mekânsal kalitenin iyileştirilmesi için Lynch'in tanımlamış olduğu "iyi şehir

yapısı" teorisi göz önüne alınarak kamusal alan-kullanıcı ilişkisini değerlendirmeye yönelik anket çalışması yapılmıştır.

Yapılan anket değerlendirilmesinde; Eminönü meydan bölgesinde yer alan kentsel açık alanlar kullanıcılar tarafından, yaya güvenliği, kalabalık, çevre kirliliği konularında olumsuz olarak değerlendirilirken, yaya ulaşımı, toplu taşıma kullanımı ve alışveriş olanakları, sosyal etkinlikleri yönünden olumlu olarak değerlendirilmiştir. Karanlık ve güvensiz bölgelerin olduğu alanlar saptanmıştır. Yeni Cami çevresinde kaldırım ve bölge temizliği dikkat çekerken Mahmutpaşa ve Mısır Çarşısı bölgesinde nitelsiz yaya yolları gözlemlenmiştir, ayrıca çevre kirliliği de bulunmaktadır. Yeşil alan ve engelliler için düzenlemeler yetersizdir. Kentteki bireyleri bir araya getirebilecek ve çeşitli aktivitelere ev sahipliği yaparak kentsel yaşamı daha sağlıklı ve dinamik kılabilecek açık kamusal alanların, kentliler için bir anlam ifade etmeyen işlevsiz, pasif bir kimliğe büründüğü bulguları saptanmıştır.

Kaliteli mekân kullanımının iç bölgelerde de yaygınlaştırılarak gece kullanımının artırılması, daha yaşanılabilir kentsel alanların oluşturulması; bölgenin gece-gündüz kullanım potansiyelini dengelemek açısından önemlidir. Bunun için mekânsal kalitenin yükseltilmesi amacıyla düzenlemeler yapılması önerilmektedir.

Kaynakça

- ALTUNCU, D. / ÇELEBİ, Ş. N. / KARAOĞLU M., 2013
“Mekan Algısında Duyuların Etkisi / Manipülatif Mekanlar” Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi 1. Uluslararası Sanat Sempozyumu.
- APAK, S. / APAK, H. / ÖZİLTÜRK, İ., 2005.
“Kent İmgelemesinde Kentsel Yüzlerin Niteliği ve Gerisindeki Biçimlendiriciler: MİLANO ÜZERİNE”, Mimarlık Dergisi, sayı 382, Mimarlar Odası Yayınları, Ankara.
- APPLEYARD, D., 1981.
Livable Streets, London: University of California Press.
- AVCI, S., 1994.
“Eminönü İlçesi”, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını, İstanbul, C.3, s.164-165.
- AYTUĞ, A. / İNCEOĞLU, M., 2009.
“Kentsel Mekânda Kalite Kavramı”, Megaron 2009;4 (3): 131-146, İstanbul.
- BAHÇEKAPI, 1994.
Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını, İstanbul, C.1, s.541-542.
- CATTELL, V. / DINES, N. / GESLER, W. / CURTİS, S., 2008.
“Mingling, observing, and lingering: everyday public spaces and their implications for well-being and social relations”, Health & Place, 14 (3), 544-561.
- ÇİN, T., 2006.
“Transformation Of A Public Space In İstanbul: The Eminönü Square” The Degree Of Master Of Science , The Graduate School Of Natural And Applied Sciences Of Middle East Technical University The Urban Design City And Regional Planning Department, Ankara
- DAVER, A. / RESMER, M. / GÜNAY, S., 1943.
Güzelleşen İstanbul, 1943, İstanbul Belediye Matbaası.
- EMBARQ Türkiye, 2014.
İstanbul Tarihi Yarımada Yayalaştırma Projesi Mevcut Durum Değerlendirmesi, İstanbul.
- ERDÖNMEZ, E. / ÇELİK, F., 2016.
“Kentsel Mekânda Kamusal Alan İlişkileri”, TÜBA-KED 2016; 14, Ankara
- GÖKGÜR, P., 2008.
Kentsel Mekânda Kamusal Alanın Yeri , Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- HALL, EDWARD T., 1966.
The Hidden Dimension. Garden City, N.Y. : Anchor Books.
- HABERMAS, J., 2010.
Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü, Çeviren: Tanıl Bora-Mithat Sancar, İletişim Yayınları, İstanbul.
- KOSTOFF, S., 1999.
The City Assembled, Thames and Hudson, London.
- KRIER, R., 1979.
Urban Space, New York, Rizzoli.
- KUBAN, D., 1992.
Mimarlık Kavramları, Tarihsel Perspektif İçinde Mimarlığın Kuramsal Sözlüğüne Giriş, (4 Baskı) Yem Yayınları, İstanbul.
- KUBAN, D., 1993.
“Eminönü-Bizans Dönemi, Osmanlı Dönemi, Eminönü Meydanı”, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, volume 3, İstanbul.
- LYNCH, K., 1960.
Image of the City, the MIT Press, Cambridge, Massachusetts.
- LYNCH, K., 1984.
Good city form, Cambridge, Mass.: MIT Press.
- MEISS VON, P., 1990.
Elements of Architecture: from Form to Place, Van Nostrand Reinhold Pub.:New York.
- MOUGHTIN, C., 2003.
Urban Design: Street and Square. Oxford: Butterworth Architecture.
- MURAT, 1994,
“Balıkpazarı”, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını, İstanbul, C.2, s.26-27
- ÖZ, 1962.
İstanbul Camileri, C.1, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- PROST, H., 1948.
“İstanbul”, Arkitekt, Volume 5-6, p:110-112.
- PROST, H., 1997.
“İstanbul’un Nazım Planını İzah Eden Rapor”, İstanbul Araştırmaları 2, İstanbul BŞB Kültür İşleri Daire Başkanlığı, İstanbul Araştırmaları Merkezi, p:247-279.

SCHULZ-NORBERG, C., 1971.
Existence, Space and Architecture, London: Studio Vista,
London.

SEFER, N. / AHUNBAY, Z., 1998.
“Eminönü’nün Haliç Kıyı Bölgesindeki Vakıf Kültür
Mirası’nın 1920-2015 Arasında Geçirdiği Onarımlar ve
Uğradığı Kayıplar”, Restorasyon Dergisi, İstanbul.

ÜLGEN, A.S., 1974.
“Yenicami”, Vakıflar Dergisi, Vol.2, Edebiyat Fakültesi
Matbaası, Vakıflar Umum Müdürlüğü Neşriyatı, İstanbul.

ZUCKER, P., 1959.
Town and square: From the agora to the village green,
Columbia University Press, New York